

Stavitelská rodina Utnerů z Javorníku

Milan Rychlý, Vlastivědné muzeum Jesenicka

Jen málokterému novodobému architektovi se podařilo propojit krásu s užitečností tak, jako členům stavitelské rodiny Utnerů, jež se významně podílela na vzhledu města Javorníku i jeho okolí od 19. století do roku 1945.

ALOIS UTNER (17. 8. 1823 - 1891)

Byl prvním ze známé stavitelské rodiny, který se podílel na vzhledu novodobého Javorníku. V mládí se vyučil tesařskému řemeslu, dotáhl to na mistra a po několika letech si postavil s velkým odříkáním vlastní dům (č.p.156, ve 20. století zde po několik desetiletí sídlila pošta). V roce 1886 se podílel na stavbě nové věže kostela sv. Trojice v Javorníku.¹ S jeho tesařskou značkou se setkáme na schodech vedoucích na kůr věže. Stejná merka je umístěna i v hodinové věži zámku Jánský Vrch a označuje Utnerův podíl na její opravě. Alois Utner zemřel ve věku 68 let a je pochován v rodinné hrobce na hřbitově v Javorníku.

ALOIS UTNER ml. (23. 6. 1857 - 8. 3. 1908)

Syn Aloise Utnera st. se narodil v Javorníku v domě č.p. 128. Kromě stejného jména po již tehdy uznávaném otci se mu dostalo i domácí řemeslné výchovy, takže mohl otci vypomáhat a po jeho smrti firmu převzít a rozvinout.

K jeho nejvýznamnějším stavbám patří novostavba nemocnice v Javorníku, nové budovy pro účely města (1897),² škola v Hošticích a na Zálesí, tělocvična školy (1900)³ a renovace klášterní školy v Javorníku, několik mysliven, např. myslivna na městském pozemku v Javorníku,⁴ dále její hospodářská přístavba,⁵ několik obchodů ve městě, obytné domy a vily, např. vila Schumacher na Nádražní ulici (dnešní pošta) a mnoho zemědělských usedlostí v okolí Javorníku. Hodnotnou stavbou a do dnešních dnů nepřekonanou co se týče estetického vyznění je bezesporu postavení tzv. Tančírny, dříve Georgshalle v Račím údolí,⁶ dále továrna na výrobu zapalovacích materiálů v Bernarticích a továrna Dobischek na výrobu kartonážních výrobků v Javorníku, Nádražní ulici. V roce 1887 postavil v horní části města na dnešní ulici Míru vilu č.p.33, kde jsou dodnes zachovány jeho iniciály (ve štítu budovy, na dveřích verandy). V letech 1892 –1895 vedl přestavbu kostela sv. Vavřince v Bílém Potoku. Alois Utner ml. zemřel předčasně ve věku 51 let na infarkt a byl pochován v rodinné hrobce v Javorníku.

HERBERT UTNER (18. 11. 1887 - 1968)

Narodil se v Javorníku v domě č.p.127. Mládí prožil v „Utnerově vile“ (dnešní školka na ul. Míru č.p. 356), postavené jeho otcem. Po ukončení základní školy přešel na řemeslnickou školu v Liberci, oddělení stavitelství, kterou navštěvoval v letech 1903-1907. Vždy o prázdninách absolvoval předepsanou praxi na stavbách svého otce. Po jeho nenadálé smrti vedl sám, i když pod dozorem, několik staveb zemědělských usedlostí, ale také např. stavbu vily Hohlbaum na Nádražní ulici nebo se podílel na projektu pro vyhlídkovou věž v Travné. Po dokončení studia odešel do Vídně a tam složil praktické zkoušky na mnoha stavbách stavební firmy Hopf. V roce 1912 složil v Javorníku s vyznamenáním stavitelské zkoušky, aby převzal firmu již v čtvrté stavitelské generaci Utnerů.

V krátkém čase do 1. světové války se podílel na několika stavbách, např. kina v Javorníku a vily Frey. Dne 1.8. 1914 byl povolán do armády a naštěstí oproti jiným prošel válečnou vřavou bez úhony .

Po válce se dostal do potíží, když stavební průmysl v počátcích budování Československé republiky stagnoval. Po překonání recese se pomalu začínala stavební činnost rozvíjet a

Utnerův opravdový cit pro stavební krásu a užitečnost definitivně vykrytalizoval. Městečko Javorník tím tehdy získalo jak novostavbami, tak nesčetnými přestavbami fasád budov zcela novou harmonickou tvář, s níž se setkáváme do dnešních dnů. K tomu bezesporu patří v roce 1935 přestavba radnice,⁷ renovace věže kostela sv. Trojice v Javorníku, klášterní školy v Javorníku,⁸ městské spořitelny, hotelu Kupka s městskou kavárnou, hotel Schubert, hotelu Koruna, hospod Zelený strom, Seifert a Peschke, zámku v Bílé Vodě a mnoho jiných přestaveb. Dále zmiňme desítky nových budov a vilek, např. dům pro notáře Patera, Dr. Ludwiga, rodinu Kindtovou, Heinoldovu, Kolbovu, Volkmerovu, Teuschertovu a Grögrovu. Postavil také několik staveb směrem k Hornímu Fořtu, rozšířil tančírnu v Račím údolí⁹ a taktéž pro svého syna Wolframa postavil v tomto údolí restaurační dům Isoldu (dnešní součást letního tábora pro děti).¹⁰ Dále projektoval nové stavby v oblasti „Schrebergarten“ – ve smyslu pronajatých zahrad. Je stavitelem chaty na Borůvkové hoře, koupaliště v Javorníku (1939),¹¹ vlastních obytných domů č.p. 186-187. Za zmínku stojí i internát pro učně v Horních Heřmanicích, renovace kostelů v Javorníku, Bernarticích, Uhelné, Zálesí, Bílém Potoku a Bílé Vodě, či několika biskupských mysliven a jiných přestaveb a staveb v celém okrese Jeseník. To vše však bohužel skončilo vypuknutím 2. světové války, znovu byl povolán do armády. A když ji přežil, musel opustit po válce nejenom kraj, který tolik miloval, ale i samotné město, pro něž tolik udělal. Tady však udělal osudovou chybu, neodešel s většinou odsunovaných Němců do Bavorska, ale usadil se ve Vídni. Zde se mu ovšem kvůli obrovské konkurenci tak nedařilo a již nikdy nedosáhl takové úrovně jako na Javornicku. Tehdy ho zradilo i zdraví, a proto se rozhodl dobrovolně opustit tento svět.¹²

POZNÁMKY

1. VMJ Jeseník, pracoviště Javorník, č. 1177/70 H 694 – fotografie
 2. VMJ Jeseník, pracoviště Javorník, č. 6/08 H 4674/ 1-14 -plány
 3. VMJ Jeseník, pracoviště Javorník, č. 6/08 H 4674/15 – plán
 4. ZA v Opavě, inv.č.8090 sk.V - plán
 5. ZA v Opavě, inv.č.8090 sk.V – plán
 6. ZA v Opavě, inv.č.8090 sk.V - plán
 7. VMJ Jeseník, pracoviště Javorník, č. 1168/70 H 671/1-3 – fotografie
 8. ZA v Opavě, inv.č.8086 sk.I - plán
 9. ZA v Opavě, inv.č.8090 sk.V – plán
 10. VMJ Jeseník, pracoviště Javorník, č. 6/08 H 4675/1 - plán
 11. VMJ Jeseník, pracoviště Javorník, č. 6/08 H 4675/2 – plán
- V tomto článku jsou uvedeny jen některé stavby této významné stavitelské rodiny. U objektů, které nejsou doprovázeny poznámkou, se zatím nepodařilo objevit jejich plány. V ZA v Opavě a SOKA Jeseník se zachovala technická dokumentace dalších staveb – ta bude zpracována v 2. etapě do elektronického katalogu.
12. Rodinné údaje poskytli dosud v Německu žijící příslušníci rodu – Wolfram a Gunthilda Utnerovi.